

Er referens/Dnr: U2023/02078

Eva Lenberg
Utbildningsdepartementet
Gymnasie- och vuxenutbildningsenheten

u.remissvar@regeringskansliet.se
annika.jaremo@regeringskansliet.se

2023-11-27

REMISSYTTRANDE; Framtidens yrkeshögskola – stabil, effektiv och hållbar SOU 2023:31

Visita är bransch- och arbetsgivarorganisation för den svenska besöksnäringen. Visita samlar 6000 medlemsföretag med 9000 arbetsställen, huvudsakligen hotell, restauranger, caféer, nöjesrestauranger, cateringföretag, konferensanläggningar, spa, campingföretag, vandrarhem, skidanläggningar, nöjes- och djurparker, turistbyråer, museer samt turist- och eventföretag. Visita tecknar branschens kollektivavtal och är en medlemsorganisation i Svenskt Näringsliv. Som branschorganisation hjälper Visita företagen att växa och utvecklas och är besöksnäringens företrädare i politiska frågor.

Med grund i betänkandet av Utredningen om framtidens yrkeshögskola – stabil, effektiv och hållbar inkommer Visita bransch- och arbetsgivarorganisation för den svenska besöksnäringen härmed med ett remissvar kring utredningens förslag.

YTTRANDE

Visita välkomnar ambitionen att även i framtiden säkerställa att Yrkeshögskolan och dess utbildningsform fortsätter att växa på ett effektivt och ändamålsriktigt sätt. Yrkeshögskolan är redan idag en väl fungerande utbildningsform som efterfrågas av näringslivet. Att utredningen har undersökt och lagt förslag för att säkerställa den växande utbildningsformens funktion även för framtiden är bra.

Yrkeshögskolans utbildningar och kurser fyller en vital del när det kommer till besöksnäringens kompetensförsörjning där branschen har ett stort behov av att kompetensutveckla och vidareutbilda sina medarbetare. Visita kan i likhet med utredningen konstatera att det finns justeringar om behöver göras för att säkra att utbyggnaden av Yrkeshögskolan sker på ett hållbart sätt.

Utredningen om framtidens yrkeshögskola har haft i uppdrag att föreslå de förändringar som krävs i yrkeshögskolan för att säkerställa den växande utbildningsformens effektiva

visita.se

Box 3546, 103 69 Stockholm, Telefon +46 8 762 74 00 | Box 404, 401 26 Göteborg, Telefon +46 31 62 94 00
Box 186, 201 21 Malmö, Telefon +46 40 35 25 00 | Pedagogens väg 2, 831 40 Östersund, Telefon +46 63 14 10 99
Box 1958, 791 19 Falun, Telefon: +46 23-580 48

funktion för framtiden. Syftet med utredningen är att förtydliga yrkeshögskolans roll i utbildningssystemet och att skapa förutsättningar för att yrkeshögskolan ska kunna fortsätta att utvecklas med bibehållen kvalitet.

Visita ser positivt på de flesta av utredningens förslag och vi ställer oss bakom Svenskt Näringslivs remissvar där man bland annat lyfter;

- Att yrkeshögskolans särart och funktionssätt bevaras och värnas. Arbetsmarknadens kompetensbehov ska fortsatt vara styrande för utbudet.
- Att expansionen av yrkeshögskolan föreslås fortsätta.
- Förslag för fortsatt arbete mot ett gemensamt system för ansökan till yrkeshögskoleutbildningar.
- Tydliggörande av ansvar för hög kvalitet vid användande av entreprenad.
- Möjlighet att föra över medel till kommande budgetår.

Visita ser dock ett behov av att ytterligare tydliggöra vår synpunkt på utredningens förslag om LIA i framtidens yrkeshögskola.

Särskilda synpunkter på utredningens förslag

Visita värnar om att näringslivet ska ha det största inflytandet över utformningen av utbildningarna samt att utbud och upplägg hos Yrkeshögskolan och därmed måste anpassas efter branschernas behov och förutsättningar. Visita har därför valt att lämna särskilda synpunkter på ett urval av utredningens förslag, vilka följer nedan.

6.12.1 LIA i framtidens yrkeshögskola

Utredningens bedömning: Lärande i arbete (LIA) bör vara obligatoriskt för samtliga utbildningar inom yrkeshögskolan, utom för kurser och fördjupningsutbildningar. Det bör finnas en möjlighet för Myndigheten för yrkeshögskolan att meddela dispens från kravet om LIA i utbildningarna.

Visita delar utredningens bedömning om vikten av LIA men med tillägget att kravet inte ska omfatta vidareutbildningar för redan yrkesverksamma, på samma sätt som för kurser och fördjupningsutbildningar.

Visitans kommentar:

LIA är och ska vara en självklar del inom Yrkeshögskolan. För att en individ ska lära sig ett nytt yrke är arbetsplatsförlagt lärande mycket viktigt. Däremot bidrar ett krav till att ledningsgrupperna får mindre bestämmanderätt. Till detta finns det idag ett flertal vidareutbildningar på yrkeshögskolan. De är av en fördjupningskaraktär och riktar sig till yrkesverksamma inom en given bransch. I och med att de riktar sig till personer som redan arbetar är kravet på LIA inte alltid relevant. De studerande arbetar dessutom ofta parallellt med studierna vilket bidrar till att de redan kan applicera lärandet under utbildningen på

sin nuvarande arbetsplats. Vidareutbildningar hamnar i kläm i och med utredningens förslag på LIA-krav. Det riskerar tvinga utbildningarna att implementera delar som inte efterfrågas av näringslivet.

Frågan om krav på LIA löser inget problem. 97% av alla utbildningar på yrkeshögskolan har redan LIA. Det riskerar i stället att skapa större problem och göra det svårare att hitta lösningar som passar företagen i framtiden. Utredning saknar dessutom en analys av just utbildningsutbudet som inte har LIA och hur trender har sett historiskt. Under 2024 ska försöksverksamheten för en ny vuxenutbildningsmodell starta, som även ska förvaltas av Myndigheten för Yrkeshögskolan. Med tanke på att denna modell med största sannolikhet kommer att ha stora likheter med yrkeshögskolan så finns det möjligheter till progression mellan utbildningsformerna. Det kan i sin tur skapa större möjligheter för vidareutbildning av individer som tidigare har gått på den nya utbildningsmodellen.

6.12.2 Förslag om LIA i framtidens yrkeshögskola

Utredningens förslag: För utbildningar som omfattar minst 100 yrkeshögskolepoäng och som inte är fördjupningsutbildningar ska minst en fjärdedel av utbildningstiden bestå av lärande i arbete på en arbetsplats (LIA) om inte undantag medgetts av Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH). Undantag från kravet får beviljas av MYH, efter ansökan, om det finns särskilda skäl. MYH får meddela ytterligare föreskrifter om ansökan. Av utbildningsplanen ska framgå omfattningen av LIA om sådant lärande ingår i utbildningen eller att beslut om undantag fattats av MYH samt datum för beslutet.

Visita tillstyrker utredningens förslag om att för utbildningar som omfattar minst 100 yrkeshögskolepoäng, och som inte är fördjupningsutbildningar, ska minst en fjärdedel av utbildningstiden bestå av LIA på en arbetsplats med tillägget att undantaget också ska gälla vidareutbildning av redan yrkesverksamma.

Visitas kommentar:

LIA ingår, som sagt, i 97 procent av utbildningar inom yrkeshögskolan på över 100 yrkeshögskolepoäng, trots att det inte är ett krav. Detta då det är en viktig komponent i den starka kopplingen mellan arbetslivet och i lärandet om den framtida yrkesrollen och bidrar till stärkt kvalitet i utbildningarna där det behövs. LIA är bra för studerande som behöver ett kursplanestyrt lärande i verklig miljö eller som behöver känna på sin kommande yrkesroll. Det är också ett bra sätt för arbetsgivare att komma i kontakt med möjliga framtida medarbetare.

LIA är ett viktigt instrument för att lära ut och fördjupa sig i nya kunskaper och yrkesroller och vi är fortsatt positiva till att det krävs på längre utbildningar. Utredningen har dock ett allt för stort fokus på att utbildningarna endast handlar om nya yrkesroller. Yrkeshögskolan ska också kunna erbjuda utbildning till redan yrkesverksamma som inte har möjligheter att studera på heltid eller som vill vidare i karriären och också vill stanna kvar i sin bransch. I perspektivet livslångt lärande är detta en viktig möjlighet för yrkesarbetare som vill vidare.

När man då vänder sig till redan yrkesverksamma är LIA därmed inte alltid aktuellt. I och med att de studerande i flera fall arbetar parallellt med studierna sker övergången till den nya yrkesrollen naturligt.

Vi ser det som olyckligt att låsa fast sig vid ett krav på LIA för alla utbildningar då det riskerar att hämma framtagandet av utbildningar som skulle passa en specifik bransch bättre. Visita representerar en bransch med låga trösklar där många får sitt första jobb. Medelåldern i besöksnäringen är 35 år och en tredjedel är under 26 år. Med det sagt vill vi lyfta att vi har en bransch som har ett stort behov av att behålla kompetens och ge personer som redan arbetar det de behöver för att få en formell utbildning, eller möjligheten att ta nästa nivå i sin karriär.

Då det främst handlar om vidareutbildning är det ännu viktigare att avnämarna till utbildningarna, via ledningsgrupperna, själva avgör om LIA fyller en viktig funktion eller ej beroende på typ av utbildning och avsedd målgrupp.

Med ett krav finns det en risk att utbildningarna kommer tvingas till att implementera delar som inte efterfrågas av näringslivet. Med detta i åtanke bör det införas en definition av vidareutbildningar med ett undantag från krav på LIA på samma sätt som fördjupningsutbildningar. Men undantaget måste utgå från ledningsgrupperna och de arbetsgivare som sitter i dem. Om ledningsgruppen anser det befogat att inte ha LIA i en utbildning så ska den undantas från kravet.

7.8 Förslag för mer långsiktiga förutsättningar

Utredningens förslag: MYH ska ta fler initiativ för att skapa förutsättningar för långsiktig planering för utbildningsanordnare genom att förenkla ansökningsprocessen.

Visita tillstyrker utredningens förslag efter tillägg om krav på en systematisk utvärdering och kvalitetssäkring av utbildnings- och kursplanerna.

Visitas kommentar:

Utredningen menar att utbildningar och dess kursplaner behöver vara under ständig prövning utifrån branschens snabba förändringar. Det håller Visita med om. Vi ser positivt på längre löptider och enklare planeringshorisont för utbildningsanordnare, men vill trycka på vikten av ett löpande systematiskt kvalitetsarbete tillsammans med näringslivet, särskilt om utbildningen har fått ett flerårigt beviljande. Det behövs löpande utvärdering och utveckling i likhet med Skolinspektionens kvalitetssäkringsmodell för att ge rätt förutsättningar för ett aktuellt utbildningsinnehåll.

Om en utbildning erhåller ett flerårigt beviljande att ingå i Yrkehögskolan och erhålla statsbidrag bör myndigheten ställa krav på utbildningens eget systematiska kvalitetsarbete med analys av utfall för att se över / revidera innehåll utifrån arbetsmarknadens utveckling. Detta ska då ske utöver Myndigheten för yrkehögskolans eget tillsynsarbete. Syftet med detta är att tillåta nya kunskaper och färdigheter att leta sig in på schemat så att utbildningen behåller sin aktualitet.

Ett tillägg skulle vara i Förordning (2009:130) 4 kap. 10 § där man kan formulera sig på detta sätt: Utbildningsanordnaren är skyldig att årligen tillsammans med ledningsgruppen utvärdera verksamheten utifrån ett systematiskt kvalitetsarbete och att medverka i den uppföljning och utvärdering av utbildningen som initieras av Myndigheten för yrkeshögskolan.

8. Godkännande av utbildningsanordnare inom yrkeshögskolan

Utredningens förslag: Vi bedömer inte att det bör utformas ett särskilt system för godkännande som skulle kunna motsvara en slags certifiering av anordnare med en egen rättsverkan. Vi anser i stället att det är betydelsefullt att behålla den prövning av anordnarna som redan görs idag av MYH. Regleringen för den prövningen bör regleras i förordning. Med det uppnås tydlighet för anordnarna och säkrare statsbidragssystem.

Visita tillstyrker utredningens bedömning efter tillägget att alla ägare och ägarkonstellationer bör prövas på samma villkor oavsett om det är en fristående eller offentlig aktör med syftet att den studerande alltid kan genomföra sin utbildning.

Visitans kommentar:

Utredningen bedömer inte att det behövs ett särskilt system för godkännande av utbildningsanordnare men att man ska behålla den prövning som redan görs idag, där även ett moderbolagsåtagande ingår. Visita håller med om detta men anser också att det är viktigt att samma prövning görs av stiftelser och kommuner som ansöker om att bedriva YH-utbildning genom exempelvis dotterbolag eller liknande.

Syftet med detta är att på olika sätt säkerställa långsiktighet i utbildningsåtagandet, att utbildningsanordnaren har förutsättningar att bedriva utbildning och är en seriös aktör. Det finns kriterier för att bedöma att de som ansöker om att bedriva utbildning har för avsikt och möjligheter att leverera utbildning över tid.

9.3.6 Överväganden om entreprenad inom yrkeshögskolan

Utredningens bedömning: Det föreligger inget behov av att reglera när en utbildning får läggas ut på entreprenad. Däremot bör entreprenader inom yrkeshögskolans verksamhet och dess påverkan på kvaliteten i yrkeshögskolan fortsatt följas upp och utvärderas.

Visita delar utredningens bedömning, och föreslår ett tillägg där utbildningsanordnare i ansökningsförfarandet anger om entreprenad avses att användas enligt ovan samt att underentreprenörer inte bör ingå i ledningsgruppen.

Visitans kommentar:

Visita delar utredningens bedömning att användandet av entreprenad i dagsläget inte behöver regleras men vill återigen trycka på ledningsgruppens ansvar för kvalitetssäkringen av utbildningen hela vägen. Utredningen föreslår att det i lagen om yrkeshögskolan ska anges att det hos utbildningsanordnaren ska finnas en ledningsgrupp

för varje utbildning. Det tycker vi är bra, men det bör tilläggas att ledningsgruppen inte ska innehålla underleverantörer eller konsulter till utbildningar så det kan uppfattas som jävsituation. Användandet av entreprenad ska beslutas om av respektive ledningsgrupp. Dock behöver kunskapen om användandet öka, eventuella effekter på kvaliteten utvärderas och ansvaret för utbildningen förtydligas.

Visita föreslår i likhet med Svenskt Näringsliv, att utbildningsanordnare ska ange i ansökan till Myndigheten för yrkeshögskolan om utbildningsanordnaren avser att lägga ut delar eller hela utbildningen på entreprenad. Detta för att det ska bli tydligt och lättare för Myndigheten att följa upp effekterna av användandet av entreprenad och dess eventuella påverkan på utbildningens kvalitet.

10. Utbildningarnas innehåll, namn och andra förändringar för att främja kvaliteten

Utredningens förslag: Mot bakgrund av de självreglerande mekanismerna i systemet för yrkeshögskolan bör inte MYH:s möjligheter att reglera innehållet i utbildningar utökas. Vi bedömer att branscherna bäst samordnar kraven på utbildningarna. Att reglera en del av en utbildning kan riskera att skapa onödigt merarbete för många utbildningsanordnare och kan vara irrationellt i förhållande till att reglera en hel utbildning. Det finns på motsvarande sätt mekanismer i nuvarande system som gör att namn på utbildningar samordnas och standardiseras utan att det närmare behöver regleras. (...)

Det finns inga behov av att fastställa nationellt likvärdigt innehåll för en del av en yrkeshögskoleutbildning. Vi bedömer också att det inte finns några andra avgörande behov av förändringar när det gäller nationellt likvärdigt innehåll i yrkeshögskolan.

Visita tillstyrker utredningens förslag efter tillägg att bransch- och arbetsgivarorganisationer ska användas i högre grad som remissinstans för att stämma av utbildningens innehåll, namn/yrkesroll och andra förändringar.

Visitans kommentar:

Utredningen menar att MYH inte ska reglera innehållet i utbildningar då det finns mekanismer som gör detta. Visita vill dock framhålla att bransch- och arbetsgivarorganisationerna skulle kunna vara ett bra bollplank när det kommer till yrkesroller, innehåll, namn och andra förändringar. Vi kan stötta upp med ett helhetsperspektiv samt säkerställa att de studerande kan tillgodogöra sig det som utbildningen syftar till. Det är viktigt att det blir en någorlunda nationell likvärdighet i utbildningarnas innehåll när det gäller specifika yrkesroller. En branschorganisation har en bättre nationell överblick och kunskaper om utbildningssystemet än den enskilda företagare som sitter i ledningsgruppen.

Utöver detta vill Visita framföra följande:

En stor del av utredningens förslag och uppdrag handlar om att värna om Yrkeshögskolans särart. Vi håller med om detta men vill påminna om att särarten främst

handlar om att det är näringslivets behov som styr. Visita är mån om att understryka vikten av att näringslivet fortsatt har ett avgörande inflytande över utbildningarnas utformning och att vi fortsätter att utveckla den flexibilitet som kännetecknar Yrkeshögskolans utbildningar till att passa olika branschers behov. Näringslivet skiljer sig åt i behov och sammansättning varför utbud och utbildningsform också behöver vara flexibla. Yrkeshögskolans framtida riktning måste värna om detta.

Stärk företagens engagemang genom att premiera utbildningar som kommit till stånd på deras initiativ.

I ett led att fortsatt främja att det är arbetsmarknadens behov som styr innehåll och utveckling av Yrkeshögskolans utbud ser Visita ett behov av att premiera utbildningar som kommit till stånd på företagens initiativ snarare än utbildningsanordnaren. Ge dessa utbildningar företräde i bedömningen.

Yrkeshögskolans fokus ska ligga på eftergymnasial utbildning

Liksom utredningen menar vi att yrkeshögskolans särart fortsatt behöver vara styrande där syftet är att erbjuda eftergymnasiala utbildningar utifrån arbetsmarknadens behov. Vi vill understryka detta. Yrkeshögskolans kurser och utbildningar ska bygga vidare på gymnasiala kunskaper, eller motsvarande (yrkeskunskaper, yrkesfärdigheter och yrkeskompetenser erhållna genom exempelvis arbetslivserfarenhet under en längre tid). Otydlighet kring nivå på gymnasiala kurser och kurser inom yrkeshögskolan gör det svårare för den studerande att välja utbildningsform.

Detta kräver en tydlighet för att göra det enklare i processen kring vilka utbildningar som tas fram och släpps igenom. Man bör också samarbeta med gymnasieskolan för att se till att kunskaperna som lärs ut där håller sig inom det gymnasiala spektret eller om det handlar om kompetenser på den eftergymnasiala nivån.

Större fokus på korta kurser och utbildningar

Visita ser positivt på förslaget att satsa mer på andelen kurser i förhållande till andelen program då detta är en mer lättillgänglig form för en redan verksam person som behöver kompetensutvecklas på eftergymnasial nivå. Visitas medlemsföretag har ett stort behov av kompetens men när det handlar om nya medarbetare så ligger utbildningsbehovet oftast på gymnasial nivå. Det våra företag framför allt behöver inom ramen för yrkeshögskolans utbud är att kompetensutveckla sina befintliga medarbetare. Besöksnäringen består dessutom av många mindre företag som inte har möjlighet eller råd att vidareutbilda själva eller att köpa uppdragsutbildningar på den öppna marknaden. Vi önskar därmed en större andel vidareutbildningar för våra yrkesverksamma och mer fokus på eftergymnasiala kompetenser som följer den snabba utvecklingstakten i arbetslivet.

Särskild hänsyn bör också tas till utbildningsformen, utbildningsupplägg, kursstarter utifrån branschens och den studerandes (ofta arbetande i branschen) möjligheter. Ett exempel är här att kunna anpassa utbildningar efter säsongarbete som ofta är vanligt inom besöksnäringen. Här behöver utbildningarna tas fram tillsammans med arbetslivet så att lektionerna läggs på tider som möjliggör kompetensutveckling.

Undertecknande

Med vänliga hälsningar

Jonas Siljhammar

Verkställande direktör, Visita

Peter Thomelius

Chef kompetensförsörjning, Visita